

Kiss Károly:

Világhatalmak versengése – érdekszférák és ellátási láncok

Amíg a Szovjetunió fennállt, a világ *érdekszférákra* osztva működött, és ez adott bizonyos stabilitást a nemzetközi viszonyokban. Azt követően azonban a nyugati világ vezetői úgy gondolták, hogy szabad utat kell adni a liberális eszmék terjedésének, tekintet nélkül a nagyhatalmi érdekekre. Most azonban megint terjedőben van az érdekszféra-felfogás.

Putyin úgy gondolja, hogy Ukrajna az orosz érdekszféra része, és ezért ott semmi keresnivalója nincs a NATO-nak. Ezt Trump és kormánya is elismerni látszik. Az Amerika az amerikaiaké elvből pedig az következik, hogy Trump nem fogadja el, hogy a Panama csatornát egy Hong Kongi-kínai társaság működteti és nem tetszik neki, hogy a kínaiak Latinamerika-szerte infrastruktúrát fejlesztenek. (A Grönland megvásárlására irányuló terv nem most pattant ki a fejéből, 1867-re nyúlik vissza.) Hszi úgy nyilatkozott, hogy az ázsiai ügyek megoldása az ázsiaiakra tartozik.

Az Economist (2025. július 12-i szám) felfogása szerint azonban ma már az „érdekszféra-konceptió” nem működőképes, nem teremtené meg a kívánt stabilitást a világban. Amikor kialakult, egy nagyhatalom akkor érezte biztonságban magát, ha ellenőrzése alatt tartotta a számára kulcsfontosságú ásványkincseket és erőforrásokat: a szenet, a vasércet, az olajat, a rezet, a nyersgumit és a gabonát és ugyanakkor biztosítva voltak az ipari exportját felvevő gyarmati piacok. Ma már ezt a biztonságot a több kontinenst átfogó, *érdekszférákon átnyúló* ellátási láncok teremtik meg. „Sőt, a verseny a jövő technológiájának kifejlesztésére (a mesterséges intelligenciától a kvantum-kompjűterig), a 'winner takes all' fegyverkezési versenyekre emlékeztet. Amíg ez a verseny el nem dől, sem Amerika, sem Kína nem érezheti magát biztonságban a saját gazdasági érdekövezetében.” Továbbá: összevetve a korábbi helyzettel, ma már a középhatalmak túl erősek ahhoz, hogy meg lehessen pontosan állapítani, melyik érdekszférához tartoznak.

Ennek az érvelésnek igazat kell adnunk. A mai világgazdaság globalizált és túl bonyolult ahhoz, hogy érdekszférákra lehessen osztani. Amerikában pl. az elektromos autók piacán a kínai gyártmányok kedveltebbek, mint a hazaiak. Vámokkal persze mérsékelni lehet a kínai importot, de ekkor Kína visszavág; pl. azzal, hogy felfüggeszti a ritkaföldfémek és a hozzájuk kapcsolódó mágnesek széles körének exportját. A nehéz ritkaföldfémek feldolgozásának 99 százalékát Kína adja. E nyersanyagok létfontosságúak az autó-, félvezető- és repülőgépiparban, azaz a hadiiparban is, valamint az orvosi eszközök gyártásában. Ha ez megtörténne, az érintett ágazatok leállnának.

Vagy vegyük az információtechnológiát. A legfontosabb chipeket négy nagyvállalat gyártja: a tajvani TSMC, a dél-koreai Samsung, a nemzetközi Intel és a holland ASML. (Tajvan körül azért állandósult a kínai-amerikai katonai feszültség, mert Tajvan esetleges kínai megszállása Amerika chip-ellátását veszélyezteti.) Európa internet-használatát – mely ma már minden iparágnak és a társadalmi kommunikációnak is alapja – amerikai platformok biztosítják. Hogy akar így Európa önálló világhatalmi szereplővé válni?

A lap azzal vádolja Trumpot, hogy nem képes felmérni, mennyire megerősödne Oroszország, ha a béke a jelenlegi helyzet elfogadásával jönne létre. Úgy gondolom, hogy az Economist erősen téved (vagy készakarva torzítja a helyzetet), amikor Oroszországot Amerikával és Kínával azonos nagyhatalomnak tekinti. Ma már csak két nagyhatalom van, és versengésükben Kína egyre nagyobb előnyre tesz szert. A kínai gazdasági potenciál megközelíti az amerikaiét, viszont a legújabb fejlemények azt mutatják, hogy a tudományban és a műszaki fejlődésben már Kína vezet. Miközben az elmúlt évtizedekben Amerika a demokrácia védelmének és terjesztésének jegyében számtalan háborút folytatott a harmadik világban, Kína gazdasági befolyását növelte. Sorban megállapodásokat kötött az afrikai országokkal (az adott kormány politikai színezetétől függetlenül) ásványkincseik kitermelésére. És háború helyett az infrastruktúrát fejlesztette az Övezetek és utak program keretében.

Oroszországot már nem tekinthetjük Amerikához és Kínához hasonlító világhatalomnak. Oroszország már csak atomarzenálját tekintve nagyhatalom; a GDP nagyságát tekintve a világranglista 11. helyén áll. A jövőt Amerika és Kína versengése dönti el. Azzal viszont egyetértünk, hogy az érdekszféra-felfogást meghaladta az idő. A nagyhatalmi érdekek nem területekhez, azok birtoklásához és az azokon található ásványkincsekhez és egyéb erőforrásokhoz kapcsolódnak. A versengést az dönti el, hogy melyik képes a több kontinenst átfogó ellátási láncokat biztonságosan fenntartani és melyik fogja kifejleszteni a jövő technológiáját.

Felsőgöd, 2025. július 20.